

Franz Schubert'in D.911 "Winterreise" Şan ve Piyano İçin Lied Albümünden No.1 "Gute Nacht" İsimli Lied'in İncelemesi ve Piyano Eşliği Yönünde Öneriler

Review of Lied Named No.1 "Gute Nacht" From Franz Schubert's D.911 "Winterreise" Lied Album For Voice & Piano And Suggestions For Piano Accompaniment

Doç. Dr. Beril Özyazıcı

İstanbul Üniversitesi, Devlet Konservatuvarı, Müzik Bölümü, Piyano Anasanat Dalı

beril.ozyazici@istanbul.edu.tr , İstanbul, Türkiye

ORCID: 0000-0001-5003-7440

ÖZET

Romantik Dönem'in öncü bestecilerinden olan Avusturyalı besteci ve piyanist Franz Schubert'in eserleri arasında dikkat çekici olanları bulunmaktadır. "Die Forelle" isimli Lied'inin yanı sıra "Bitmemiş Senfoni No.8", piyano sonatları ve "Erkönig" isimli eserleri döneminde oldukça ses getirmiştir. D.911 arşiv numaralı "Winterreise" isimli Şan ve Piyano için Lied albümü ise Şan-Opera Repertuarı içerisinde önemli bir yere sahiptir ve albümün genelinde eşlik yapısı son derece sade ve şan partisini ön plana çıkaracak şekilde bestelenmiştir.

Albüm toplamda 24 adet Lied'ten oluşmuş ve iki adet kitap içerisinde toplanmıştır. İlk albümün ilk Lied'i olan "Gute Nacht" isimli Lied ise bu çalışmanın odak noktası olarak seçilmiştir. Bu Lied'in seçilmesindeki birinci sebep eşliğin yapısıdır ve şan partisini ile olan uyumdur. İçerisinde yapılmış olan piyano tekniği üzerine analizlerin yanı sıra şan partisini içerisinde de önemli noktalar saptanmaya çalışılmış ve bu noktalar ile ilgili öneriler de okuyucuya sunulmuştur. Yapılan incelemelerde ise öncelikle piyano partisindeki eşlik motifleri üzerine bir değerlendirme yapılmış, teknik açıdan korrepitörün bestecinin karakteri göz önünde bulundurularak hangi ses renklerini kullanacağı saptanmıştır. Piyano ve solo parti üzerinde yapılan incelemelerde ise şan performansını arttırmaya yönelik bulgular elde edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Franz Schubert, Gute Nacht, Korrepitasyon, Lied.

ABSTRACT

There are some remarkable works among the works of Austrian composer and pianist Franz Schubert, one of the leading composers of the Romantic Period. In addition to his Lied called "Die Forelle", his works called "Unfinished Symphony No.8", piano sonatas and "Erkönig" made a great impact in his period. The Lied album for Voice and Piano named "Winterreise" with archive number D.911 has an important place in the Voice-Opera Repertoire and the accompaniment structure of the album is extremely simple and was composed in a way that highlights the singing part.

The album consists of 24 Lieds in total and is collected in two books. The first Lied of the first album, "Gute Nacht", was chosen as the focus of this study. The first reason for choosing this Lied is the structure of the accompaniment and its harmony with the singing party. In addition to the analyzes on the piano technique, important points within the singing party have been tried to be identified and suggestions regarding these points have been presented to the reader. In the examinations, first of all, an evaluation was made on the accompaniment motifs in the piano part, and from a technical perspective, it was determined which sound colors the accompaniment would use, taking into account the character of the composer. In the examinations made on the piano and solo part, findings were obtained to increase singing performance.

Keywords: Accompaniment, Franz Schubert, Gute Nacht, Lied.

GİRİŞ

Erken Romantik Dönem'de Ludwig van Beethoven sonrasında Franz Schubert "Romantik Dönem" in ilk bestecisi olarak kabul edilmektedir. Beethoven, Romantik Dönem'e eserlerindeki armoniler ve eşlik yönünden zemin hazırlamış ve kendinden sonraki gelecek olan bestecilere bir örnek teşkil etmiştir. Bu noktada ise Franz Schubert, eserlerini bestelerken Klasik Dönem'in eşlik

motiflerini kullanmasına karşın armonisel yönden beklenmedik modülasyonlar kullanmış ve piyano tekniği yönünden sağ el için daha teknik içeren eserler bestelemiştir. Sol elde ise ağırlıklı eşlik çalma geleneğini bir miktar azaltan Schubert, ilerleyen yıllarda olgunluk dönemine eriştiği zaman Lied olarak adlandırılan ve sözleri Almanca olan şarkılar bestelemeye başlamıştır. İçlerinden piyano eşlik yönünde çok zor olan “Erlkönig” gibi Lied’lere sahip olan bestecinin “Winterreise” isimli iki kitaptan oluşan Lied albümleri bulunmaktadır (Leigh, 2016: 25).

Lied bestelenmesi için şiirlerin Almanca ve günümüzde de Lied Formu denen ve Joseph Haydn tarafından geliştirilen 3 bölmeli bir form üzerinde bestelenmesi gerektiği bilinmektedir. Bu formdan yola çıkarak A-B-A şeklinde sınıflandırılan ve çokça kullanılan 3 Bölmeli Lied formunun ikinci A kısmında genellikle sözlerin değişerek eşliğin de bu sözler ile birlikte renklendirilebileceği söylenebilir. Sahne performansı öncesinde ise Lied türünde eserlerin genellikle ince detaylarına kadar çalışılması gerekmektedir ve her bölmenin de öncesinde iyice incelenmesi, telaffuz yönünde de egzersizler yapılması ve sözlerinin performans sanatçıları tarafından kendi dillerine çevrilmesi önerilmektedir ki bu noktada dilin çevrilmesinin gereksinimi eserde bulunan şiirin ne anlattığı ile ilgili olarak saptanmıştır (Leigh, 2016: 43).

Örnek 1. Wilhelm Müller’in Gute Nacht İsimli Şiirinden Bir Kesit

Fremd bin ich eingezogen,
Fremd zieh’ ich wieder aus.
Der Mai war mir gewogen
Mit manchem Blumenstrauß.
Das Mädchen sprach von Liebe,
Die Mutter gar von Eh’ —
Nun ist die Welt so trübe,
Der Weg gehüllt in Schnee.

Ich kann zu meiner Reisen
Nicht wählen mit der Zeit:
Muß selbst den Weg mir weisen
In dieser Dunkelheit.
Es zieht ein Mondenschatten
Als mein Gefährte mit,
Und auf den weißen Matten
Such’ ich des Wildes Tritt.

Franz Schubert’in Winterreise Albümü’ne Genel Bir Bakış

Schubert’in bestelediği 24 Lied içeren Winterreise (Kış Yolculuğu) isimli albümdeki tüm şiirler Wilhelm Müller’e aittir ve bestecinin özverili çalışması sayesinde her bir şiirin karakterine uygun birer müzik ortaya çıkmıştır. Elbette bu noktada şiirin içerisindeki sözler-müzik uyumuna dikkat edildiği anlaşılmaktadır. Albümün içerisindeki eşliklerin ise çok zor olmasalar da teknik yönden ve müzikal yönden şan performansını sergileyen kişiye olabildiğince desteklemek için belirli bir düzende olduğu görülebilir. Şiirlerin genel olarak sakin bir içerik barındırması sayesinde eşlik partilerinde de olabildiğince net ve parlak ya da daha koyu ama geri planda kalan renkler kullanıldığı gözlemlenebilir. Eserin içeriği konusunda ise dikkati çeken nokta aslında ilk bestelenen Lied’in “Die Schön Müllerin” isimli Lied olduğu bilinmesine rağmen arşivlenmesi sırasında No.1 olarak Gutt

Nacht isimli Lied tercih edilmiştir. Şan eserleri sınıflandırmasında olduğundan dolayı zorluk derecesine göre sınıflandırıldığı düşünülen bu albümler öncesinde Beethoven'ın "An Die Ferne Geliebte" isimli şarkısı bu Lied albümlerinin öncüsü olarak kabul edilmektedir fakat Franz Schubert'in bu iki albümü Lied türünde eserlerin doruk noktası olarak kabul edilmektedir (Cotrell, 1970: 14).

Örnek 2. Wilhelm Müller'i Gösteren Bir Çizim

Melodik yapılarının kimi zaman melankolik olması ve ağırlıklı olarak minör tonalitelere olmaları dikkati çekmektedir. Özellikle minör tonalitede olmalarının sebeplerinden biri de "Kış" mevsiminin soğukluğunu yansıtmaya gerektiği olarak düşünülmüştür. Her bir Lied'in giriş kısmında piyanonun Şan partisini adeta bir nabız etkisi ile tonaliteyi net duyurup hazırlayan girişleri bulunmaktadır. Girişlerin kısa olması Şan performans sanatçısının olabildiğince dikkat etmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır. Girişlerdeki nüans yapıları ise olabildiğince Şan partisinin başlangıcına göre daha kuvvetli olsa da Şan partisinin başlangıcı itibari ile ses rengine göre düşünülerek aşağıya çekilmektedir. Aynı nüans üzerinde dahi olsa şan partisi başladığı an itibari ile korrepitörün eşliğe geçme amacı ile nüansı hafiflettiği de gözlemlenebilir (Cotrell, 1970: 21).

Liedlerin ortak noktalarından birisi de karakteristik olarak erkek ses renklerine daha uygun şekilde bestelenmeleridir. Bestecinin ölümünden sonra kadın ses renklerine de transpoze edilen liedlerin geneline bakıldığında orta ses oktavı kullanıldığından dolayı çoğunlukla her ses rengine uygun olduğu ortaya çıkmaktadır fakat her ses renginin belirli bir alanı olduğundan dolayı tiz alana zorlanarak çıkılabilesine rağmen kalın ses alanlarında birtakım güçsüzleşmeleri önlemek amacı ile bu 24 lied gerektiğinde transpoze edilebilmektedir (Leigh, 2016: 47).

Winterreise Albümü İçerisindeki Şiirlerin Ortak Özellikleri ve Korrepetisyon Yönünden Çevirinin Önemi

Şan eserleri içerisinde eşlik yapılırken şan performans sanatçısının eserin orijinal sözleri ezberlemesinin yanı sıra sözlerinin de anlamlarını bilmesi gerektiği bilinmektedir. Şiirin içerisindeki anlam ve içeriğin tamamen ortaya çıkması için çevirinin önemi bu noktada başlamaktadır. Çevirinin yapılmasının ardından ise eşlik eden kişiye de ihtiyaç duyulması halinde ya da çalışmanın başlangıcında şiirin ne anlatmak istediği ile ilgili şan performans sanatçısının bilgi vermesi gerekli görülmektedir. Bu sayede korrepitörün eşlik içerisindeki renkleri belirlemesi ve müzikal olarak gerekli noktalarda nüanslar içerisinde rahat hareket etmesi hedeflenmektedir. Wilhelm Müller'in şiirlerinin eserin başlığından da anlaşılacağı gibi Kış mevsiminin genel özelliklerini ve bu mevsim içerisinde yaşanan zorlukları anlattığı anlaşılmaktadır. Şiirlerin bestelenmesi süresi içerisinde Schubert'in cümleleri birer ritmik motife yerleştirmesi sayesinde ve şiirleri içerisindeki söz-ritim uyumu oldukça akıcı hale gelmiştir (Negrea, 2020: 62).

Her liedin içerisinde ise konu temeli aynı olmasına karşın içerik yönünde farklılıklar gözlemlenebilir. Örnek vermek gerekirse Gute Nacht (iyi geceler) isimli Lied'in içeriği bir tür ninni olarak değerlendirilebilecekken Wasserflut (su seli) isimli Lied yağmurun ardından gelen bir sel baskını anlatmaktadır. Der Lindenbaum (ıhlamur ağacı) isimli lied ise bir kış bitkisi olan ıhlamurun kış mevsiminde iç ısıtmasını anlatırken Rast (yarışma) isimli lied kış aylarında yapılan bir yarışmadan bahsetmektedir. Bu şekilde tam 24 adet lied belirli şekilde sınıflandırılmıştır ve şan partilerinin zorluk seviyelerinin dengesine dikkat edilmiştir. Elbette her lied içeriğine göre de piyano partilerindeki zorluk seviyeleri değişkenlik göstermektedir ve profesyonel bir korrepitörün eşlik etmesi istenilen liedin içeriğini bilmesi gerektiği bu noktada önem kazanmaktadır. Şiirlerin içeriğini bilmenin getireceği en büyük avantajın ise liedin müzikalitesini saptamak olduğu görülmüştür (Fischer-Dieskau, 1976: 53).

Söz çevirisinde dilden dile farklılık gösteren kelimelerin olduğuna dikkat edilmesi hususu saptanmıştır. Aynı yazımda olup farklı anlamlara sahip kelimelerin bulunduğu göz önüne alınarak bu türde bir durum ile karşılaşılması durumunda ister korrepitör ister şan performans sanatçısının belirlenmiş olan kelimenin olduğu dizeyi tam olarak okuması ve anlam bütünlüğünü koruyan manayı birbirlerine aktarmaları önem arz etmektedir (Fischer-Dieskau, 1976: 62).

Korrepitasyon Yönünden No.1 Gute Nacht (İyi Geceler) Adlı Lied'in İncelemesi

Basit şekilde başlayan ve akorlardan oluşan eşlik girişi ile Gute Nacht, şan partisinin ana temasını başlangıcında armonize ederek performans sanatçısına duyurmaktadır. Bu noktada dikkat edilmesi gereken husus ise akorların üzerinde ve neredeyse aynı ritmik yapıda başlayan bu parçanın piyano tarafından seslendirilen ana temasını çalan sağ eldeki parmakların (parmak numaralarının kişisel farklılık gösterebileceği de düşünülerek) olabildiğince belirgin şekilde çalınması ve performans sanatçısına başlamadan önce duyurulması gerekli görülmüştür. Müzikal yönden de çok daha doğru olduğu saptanan bu teknik ile giriş aynı zamanda korrepitörün sahnede veya eserin provaları esnasında müzikal olarak da hem dinleyiciye hem de sahnedeki sanatçıya hitap edeceği anlaşılmıştır. Girişinde neredeyse şan partisinin tüm ana temasını seslendiren korrepitörün, şan sanatçısına bir hazırlık niteliğinde cümle sonunda yavaşlaması da önerilebilir fakat bu yavaşlamanın nota üzerinde belirtilmediği göz önüne alınarak sadece cümle sonunda hafif bir genişleme olarak yapılması hususu da gözlerden kaçmamalıdır ve bestecinin eserine bu noktada saygı duyulması gerektiği de belirtilmek istenmiştir (Dempsey, 2020: 32).

Örnek 3. "Gute Nacht" Piyano Eşliğinin Girişi (Soprano Ses Rengi İçin)

Şan partisinin başlamasının hemen ardından korrepitörün nüanslara uyması başlıca tavsiyelerden birisi olacaktır ve bununla birlikte eseri seslendiren kişinin bir öğrenci olabileceği de hesaplanarak gerektiğinde nüansın daha da aşağı çekilerek sahnedeki performansın daha ön plana çıkarılabileceği saptanmıştır. Her performans sanatçısının eserin temposu içerisinde bir miktar yavaş veya hızlı söylemesi gerektiği hesaplanmalıdır ve bu tempoya provalarda alışmak amacı ile girişin tekrar çalınması yöntemi uygulanarak adaptasyon sağlanabileceği saptanmıştır. Eserin hızının

saptanmasının ardından ise çalışılan sanatçının entonasyon açısından korrepitör ile bütünlüğünün sağlanması gerektiği önerilmektedir ve eserin sorunlu olarak saptanan yerlerinde gerekirse provalar esnasında korrepitörün şan partisini de çalması önem kazanabilir. Şan partisinin korrepitör tarafından çalınması sırasında ise eşlik içerisinde bazı notaların hafifletme yöntemi ile anlık olarak (sahne performansından bağımsız olarak) atılabileceği önerilebilir. Eşliğin bağımsız akorlar veya temaya karşıt motifler barındırdığı gözlemlenmiştir ve bir korrepitörün bu noktada tüm partileri çalması mümkün gözükmemektedir. Performans sanatçısına yardımcı olması amacı ile çok ileri noktada gerekli olması durumunda sadece korrepitörün şan partisini (mümkün olduğunca entonasyonuna dikkat ederek) provalarda mırıldanma yöntemini kullanması da önerilebilir fakat bu yöntemin sadece öğrenciler için olduğu hususunun da göz ardı edilmemesi gerekebilir (Garner, 2021: 22).

Örnek 4. Modülasyon Alanındaki Eşlik ve Şan Partisinin Başlangıcı

Eserin içerisindeki modülasyon alanlarında ise mümkün olduğunca korrepitörün yine performansı gerekli şekilde yönlendirmesi amacı ile hafif genişlemeler veya yüzeysel ses yükselmeleri yapabileceği önerilebilir. Bu sayede ezbere söyleyen sanatçının ya da öğrencinin hafıza yönünden desteklenebileceği saptanmıştır. Esas tonaliteye dönüşün eserin sonunda karşımıza çıktığı düşünüldüğünde bu noktada korrepitörün solo olarak bir kez daha ana temayı duyurduğu incelenmiştir ve bu noktada eser sonu olması sebebi ile (eserin temposu ve müzikalitesi de düşünülerek) bir miktar daha hızlanıp sahnedeki performansı noktalaması önerilebilecek hususlardan birisidir (Garner, 2021: 24).

Örnek 5. Eserin Sonu ve Eşliğin Hızlandırılabilirliği Önerilen Kesiti

Tüm temel ses renklerine göre tonalitenin farklılıklar gösterebileceği de düşünüldüğünde tonalitenin değişmesi sebebi ile korrepitörün yeniden çalışması ve gerekli alterasyonlara dikkat

etmesi, eskide seslendirmiş olduğu tonaliteden bağımsız bir esermiş gibi yaklaşması önerilmektedir (Suurpää, 2015: 49).

SONUÇ

Franz Schubert'in Winterreise isimli albümünün arşivlenmiş halinin ilk Lied'i olan Gute Nacht'ın içerik yönünde çok fazla zorlayıcı olmadığı fakat müzikalite yönünde olabildiğince dikkat edilmesi gereken hususlar (cümle sonları, eşlik üzerinde tonlanması, provalar esnasında gerekli durumlarda seslendiren soliste yardımcı olmak v.b.) göze çarpmış ve bunlarla ilgili öneriler sunulmuştur. Akor ağırlıklı bir eşliğe sahip olması sebebi ile nüansların dengeli ve şan partisini öne çıkaracak şekilde uygulanması ve bunların da provalarda titizlikle çalışılması gerektiği anlaşılmıştır. Akorların içerisindeki armonizasyon düşünülerek uzatma pedalının da devreye alınması gerektiği de ayrıca dikkati çekmiştir. Aynı armonik yapılar üzerinde (temada çok aykırı bir ses bulunmaması koşuluyla) uzatma pedalının nüansların yükselmemesi hususu ile kullanımının müzikaliteyi arttıracakı saptanmıştır.

Genel çerçevede tüm Winterreise albümü içerisindeki Liedler'in öncelikle sözlerinin çevrilmesi de önem arz etmektedir ve bu noktada solist ve korrepetitörün birlikte çalışmasının önemi ortaya çıkmaktadır. Solistin ya da korrepetitörün eserin dilini Almanca'dan kendi dillerine çevirmesi hem eserin içeriği konusunda bilgi sahibi olmalarını sağlayabilecek hem de performans bazında sahnede etki edecektir.

KAYNAKLAR

- Cottrell, A. P. (1970) *“Wilhelm Müller's Lyrical Song Cycles: Interpretations and Texts”*. University of North Carolina Studies in the Germanic Languages and Literature, no. 66. Chapel Hill: University of North Carolina Press, 1970. NC, USA
- Dempsey, M. E. (2020). *“Hearing Voices: The Narrative Function of the Piano Voice in Schubert's Winterreise”*, Master of Music (MM), Bowling Green State University, Music History. USA
- Fischer-Dieskau, D. (1976). *“Schubert: a biographical study of his songs”*. Translated and edited by Kenneth Whitton. London: Cassell & Company Limited UK
- Garner, S. M. (2021). *“Explorations of Timbr ations of Timbre in Selected Songs fr e in Selected Songs from Schuber om Schubert's Winterreise”*, University of Mississippi, Master of Music, USA
- Leigh, M. M. (2016). *“Motivic Unity in Schubert's Winterreise”* Queensland Conservatorium, Arts English and Law, Griffith University Submitted in fulfilment of the requirements of the degree of Doctor of Philosophy, Date of submission of thesis 2016, Vacouver, CANADA
- Negrea, A. M. (2020). *“The Lied in Schubert's work. Stylistic and interpretive perspectives”*, Bulletin of The Transilvania University of Braşov, Series VII, Performing Arts, Vol.13 (63), No.2, ROMANIA
- Suurpää, L. (2015). *“Lauri Suurpää, Death in Winterreise. Musico-Poetic Associations in Schubert's Song Cycle”*, Bloomington Indiana University Press, Converting to Article in 2015 for Journla of the Society for Musicology of Ireland, IRELAND